

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Z badań nad dyskursem szaradziarskim

Author: Katarzyna Mazur

Citation style: Mazur, Katarzyna. (2010). Z badań nad dyskursem szaradziarskim. W: A. Rejter (red.), "Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii. T. 3 " (S. 169-180). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Z badań nad dyskursem szaradziarskim

KATARZYNA MAZUR

A rtykuł jest próbą zinterpretowania krzyżówki jako tekstu w obszarze dyskursu szaradziarskiego. W jego pierwszej części skupiam się na wyznaczeniu treści pojęć „dyskurs” i „tekst” oraz „tekst dialogowy”, by w dalszych partiach przejść do opisu w ich kategoriach krzyżówki. Następujące po nim rozważania na temat możliwości zastosowania do badań nad krzyżówką interakcyjnej koncepcji znaku i znaczenia poprzedzają analizę wybranych dwudziestowiecznych wypowiedzi metadyskursu szaradziarskiego na temat mechanizmów budowania porozumienia między współtwórcami tekstów krzyżówkowych.

Kilka definicji na początek

U progu rozważań poświęconych dyskursowi szaradziarskiemu wyjaśnię, w jakim znaczeniu będę używać słowa „dyskurs”¹. Otóż, przyjmuję jego definicję w brzmieniu zaproponowanym przez Aldonę Skudrzyk² i w ślad za autorką będę ten termin odnosić do zbioru typowych użyć języka (zdarzeń komunikacyjnych, tekstów)

¹ Zob. przegląd stanowisk w: *Dyskurs jako struktura i proces*. Red. T. van Dijk, przeł. G. Grochowski. Warszawa 2001.

² A. Skudrzyk: *Czy zmierzchniemy kulturę pisma? O synestezji i analfabetyzmie funkcjonalnym*. Katowice 2005.

zbudowanych i interpretowanych ze względu na specyficzną sytuację i przyjęty sposób konceptualizacji świata oraz z zastosowaniem reguł i strategii porozumiewania się interlokutorów. Mówiąc zatem o dyskursie szaradziarskim³, będę mieć na myśli zbiór skonstruowanych przy pomocy metod wypracowanych przez członków wspólnoty dyskursywnej tekstów krzyżówek.

Decydując się na umieszczenie w definicji dyskursu terminu „tekst”, muszę jednakże przedstawić i sposób rozumienia tego ostatniego, gdyż jest to pojęcie nie mniej rozmyte niż „dyskurs” czy „gatunek”.

W lingwistyce niejednokrotnie określenie „tekst” rezerwuje się jedynie dla wypowiedzi spełniających jednocześnie siedem warunków: kohezji, koherencji, informatywności, sytuacyjności, intencjonalności, akceptabilności i intertekstualności. Na antypodach tego stanowiska stoją zwolennicy bliższej mi pragmatycznej teorii tekstu, których zdaniem tekstem można nazwać nie tylko wypowiedź z jawnie pojawiającymi się wskaźnikami nawiązania. Według nich, komunikat staje się tekstem niemal wyłącznie na mocy decyzji odbiorcy, będącego w stanie zaakceptować wypowiedź nadawcy nawet mimo braku jej formalnej spójności. Zasadą organizacyjną takich „powierzchniowo niespójnych” tekstów jest często kolekcja tematów związanych wspólnym hipertematem⁴. W świetle tego, co o konieczności określenia statusu ontologicznego obiektów dopuszczanych jako tematy tekstów przynależących do danego wzorca pisze Miczka⁵, należałoby przyjąć, iż tematem nie tylko opartego na kolekcji, ale w ogóle każdego tekstu może być element zarówno rzeczywistości pozajęzykowej, jak i samego języka. Uznaję, że krzyżówka jest tekstem, którego spójność wynika z kolekcji tematów o bycie językowym – rzeczowników w mianowniku liczby pojedynczej lub mnogiej, reprezentujących jakieś pojęcia.

³ Oczywiście termin „dyskurs szaradziarski” obejmuje też zbiór takich tekstów, jak szarady, diakrostychy itd.

⁴ J. Bartmiński: *Kolekcja w strukturze semantycznej tekstu ustnego*. W: *Tekst w kontekście. Zbiór studiów*. Red. T. Dobrzyńska. Wrocław 1990, s. 155–174.

⁵ E. Miczka: *Kognitywne struktury sytuacyjne i informacyjne w interpretacji dyskursu*. Katowice 2005.

Jeden z wykładników tekstowości krzyżówki stanowi, moim zdaniem, także dialogowy charakter tego tworu. Rozwinięcie tej kwestii winno znów poprzedzić kilka uściśleń terminologicznych. Objasnienia wymagają przede wszystkim synonimiczne tu pojęcia „dialog” i „tekst dialogowy”. Odnoszę je do wypowiedzi zbudowanych z wielu sekwencji inicjacja – reakcja – coda, których elementy niosą treści należące do wspólnego pola tematycznego⁶. W tak rozumianym dialogu inicjacja może przyjąć postać pytania, a reakcja – odpowiedzi. Z osobna będą one (pytanie i odpowiedź) dwoma przedtekstami⁷ w stosunku do całości z nich złożonej, czyli dialogu-tekstu czy, inaczej rzecz ujmując, tekstu dialogowego⁸.

Stosując przedstawione pojęcia do opisu wybranego na potrzeby niniejszych rozważań typu tekstów szaradziarskich, krzyżówkę będę traktować jako tekst zbudowany z wielu sekwencji dialogowych, z których każda rozwija jeden z kolekcji tematów. Fakt ten oraz inne właściwości krzyżówki, takie jak dowolna kolejność odczytywania objaśnień, istnienie „obramowującego kontekstu”, pozwalają dopatrywać się w analizowanym typie tekstu podobieństwa do „discourse colony”⁹.

⁶ J. Warchala: *Dialog potoczny a tekst*. Katowice 1991.

⁷ Termin „przedtekst” zaczerpnęłam od A. Bogusławskiego *Słowo o zdaniu i tekście*. W: *Tekst i zdanie. Zbiór studiów*. Red. T. Dobrzyńska, E. Janus. Wrocław 1983, s. 14. Uznaję jednocześnie, choć autor eksplicytnie tego nie podaje, możliwość istnienia przedtekstu dla innego przedtekstu.

⁸ Zdaniem Bogusławskiego, pytanie i odpowiedź nie są przedtekstami w stosunku do zbudowanej z nich całości, gdyż nie da się udowodnić, że „pytanie lub [...] odpowiedź jest wyłącznie częściową realizacją czyjejś intencji utworzenia danego ciągu »pytanie-odpowiedź«” (zob. ibidem, s. 27). Pusty początkowo diagram krzyżówki **jest** jednak wyrazem takiej intencji.

⁹ Pojęcie „discourse colony” wprowadził do badań Hoey (1986, za: P. Mamet: *Język w służbie menedżerów – deklaracja misji przedsiębiorstwa*. Katowice 2005). Autor ten wymienia łącznie 9 cech przysługujących tego rodzaju tekstom w komplecie lub w części. Dokładny opis krzyżówki jako „discourse colony” albo, używając terminologii Mameta, dyskursu o strukturze leksykonu, będzie przedmiotem moich przyszłych badań.

Krzyżówka – tekst dialogowy

Tradycyjnie krzyżówką nazywa się zadanie złożone z listy podpowiedzi do haseł i niewypełnionego, ponumerowanego diagramu, przygotowanego po to, by w jego pola wpisać odgadnięte słowa. Tak rozumiana krzyżówka nie jest jednak samodzielnym tekstem. Dla odróżnienia od krzyżówki-tekstu, rezerwuję dla niej miano „zadanie”. Podkreślałam już wcześniej, że każdy, również dialogowy tekst, by zasługiwać na tę nazwę, musi być spójny przynajmniej zdaniem odbiorcy, ale aby taką spójność stwierdzić w przypadku form szaradziarskich, ów odbiorca musi je rozwiązać, z tym że rozwiązanie każdego zadania szaradziarskiego jest już wcześniej przewidziane przez autora diagramu krzyżówkowego¹⁰ i dlatego o dialogu krzyżówkowym należałoby mówić jako o podrodzaju tzw. dialogu jednostronnego¹¹. Konieczne jest natomiast, by dialog ten realnie zaistniał, choćby po to, żeby sprawdzić, czy potencjalny tekst wykorzystuje akceptowalne w społeczności szaradzystów reguły i strategie m.in. mentalne w dochodzeniu do porozumienia, czyli czy jest tekstem w obszarze dyskursu szaradziarskiego. Proponuję w tym miejscu spojrzeć na zadanie krzyżówkowe, którego autor podaje definicję: „rodzić” do hasła czteroliterowego, mającego wewnątrz dwie litery a, co wynika z układu diagramu, np.:

			D
R	A	N	A
			N
F	A	L	E

W puste pola da się wpisać albo litery t, albo m – powstaną wówczas słowa odpowiednio „tata” lub „mama”. Taka sytuacja również

¹⁰ Pole tematyczne pokrywa się tu z linią tematyczną.

¹¹ J. Warchała: *Dialog potoczny...*, s. 58.

jest niedopuszczalna w dyskursie szaradziarskim, mimo że w zasadzie oba hasła są poprawne. Istota tekstów przynależących do niego to bowiem ich jednoznaczność. By jednak ją stwierdzić, trzeba dysponować kompletnie rozwiązzanymi zadaniami.

Przedstawione przykłady miały pokazać, że rozwiązana krzyżówka to tekst współtworzony przez minimum dwie osoby, biorące udział w wymianie dialogowej. Czas dokładniej wyjaśnić, jakimi prawami rządzi się dialog szaradziarski.

W przypadku krzyżówki każdą sekwencję dialogową rozpoczyna pytanie złożone z objaśnienia słownego i graficznego (konfiguracja liter w diagramie) – tzw. *quasi-definiensa*. Definicja werbalna jest rozwinięciem na poziomie semantycznym tematu, określonego przez hasło, zaś diagram, nazywany przeze mnie członem metajęzykowym definiensa, służy ustaleniu, które z potencjalnych haseł pasujących do określenia zostało pomyślane przez jego autora – z kilku możliwych słów, notabene rzeczowników, pozwala rozwiązującemu wybrać to mające odpowiednią kombinację liter. Jego wpisanie do diagramu zamyka partię dialogu.

Interakcyjna koncepcja znaku...

Teza o dialogowym charakterze krzyżówki pozwala z jeszcze innej perspektywy spojrzeć na status jej *quasi-definicji* i haseł – daje mianowicie możliwość zastosowania do ich opisu interakcyjnej koncepcji znaku i tworzenia znaczeń¹². Zdaniem Jacka Warchali, w procesie porozumiewania, w tym w dialogu, dochodzi do rozwarstwienia znaku (złożonego z *signifiant* i *signifié*), do – jak to określa – „»zniszczenia« jego spoistości”¹³. Z perspektywy (aktualnego) odbiorcy nadawca wnosi do komunikatu jedynie formę, której on – jako adresat – musi przypisać treść, najlepiej zgodną z intencją in-

¹² Idem: *Kategoria potoczności w języku*. Katowice 2003.

¹³ Ibidem, s. 69.

terlokutora. Z jeszcze bardziej realnym rozbiciem znaku ma się do czynienia w tekstach krzyżówki, choć w nich inaczej kształtuje się rozkład ról przypisywanych uczestnikom aktu mowy: to **nadawca** inicjujący dialog krzyżówkowy (autor objaśnień) ujawnia **znaczące** (w postaci definiensa), zaś rozwiązujący łamigłówkę wprowadza w dialog *signifiant*. Ponieważ jednak de Saussure'a *signifié* jest łączone ze sferą mentalną, zaś w krzyżówce znaczenie jest „zmaterializowane” w postaci *quasi*-definiensa, w przypadku omawianego tu typu tekstu bardziej zasadne byłoby zastosowanie Peirce'owskiej terminologii i mówienie, iż twórca zadania krzyżówkowego ujawnia interpretant, natomiast reprezentant¹⁴ podaje odbiorca.

Niezależnie od tego, czy nazwie się je interpretantem czy *signifié*, znaczenie hasła ujawniane w *quasi*-definiensach dyskursu krzyżówkowego przeważnie nie będzie znaczeniem podstawowym leksemu (leksykalnym) ani tym bardziej jego znaczeniem pełnym. Autor zadania krzyżówkowego, naprowadzając odbiorcę na właściwe rozwiązanie, podaje mu w określeniu jedynie pewien aspekt semantyczny, podświetla definiowane słowo-pojęcie pod pewnym kątem, umieszcza w obszarze jednej z wielu możliwych domen (czy ram) kognitywnych. Powiedzieć by można, że aktualizuje znaczenie, nadaje ukrytemu wyrazowi-pojęciu sens¹⁵, na który chcący doprowadzić do konsensusu odbiorca winien przystać.

Jak ustalono, *quasi*-definicje krzyżówkowe profilują słowo na tle innego słowa-pojęcia związanego z pewnym modelem kognitywnym, tymczasem odbiorca łamigłówki niejednokrotnie nie wie, o jaki model chodzi i dlatego przychodzą mu na myśl wyrazy o referentach przynależących do rozmaitych kategorii pojęciowych. Wszystkie one mają różne znaczenie faktyczne (intensję), ale iden-

¹⁴ Peirce mówi, że niemal nieskończona semioza może być przerwana, jeśli znak wywoła jakieś uczucia lub skłoni do działania. W przypadku krzyżówki działanie (wpisanie słowa w diagram) zostaje podjęte już po pierwszej udanej operacji przełożenia znaku-*quasi*-definiensa na znak-definiendum, czyli hasło.

¹⁵ Przyjmuję rozumienie terminu „sens” za Warchalą (*Kategoria potoczności...*, s. 70): „Sens byłby zinterpretowaniem przez uczestników procesu komunikacji bazy znaczeniowej poprzez odwołanie się do trzech światów, z którymi wchodzimy w relacje znaczące”.

tyczny sens jako znaczenie zaktualizowane. Rodzi się więc pytanie, czy nie byłoby zasadne nazywanie wszystkich wyrazów pojawiających się w umyśle rozwiązującego jako reakcja na *quasi*-definiens synonimami z jego punktu widzenia. Za takim stanowiskiem przemawiają przywołana wyżej teoria semiozy Peirce'a i teza o przerwaniu przekładu znaczeń, gdy dany znak wywołuje konkretne działanie. Jeśli okaże się, że któreś z zaktywizowanych słów (obiektywnie niesynonimicznych, a nieraz nawet antonimicznych) pasuje do diagramu, rozwiązujący nie rozstrzyga dalej, co w istocie jest jego treścią i czym różni się ona od konotacji pozostałych wyrazów. Sens zaktualizowany w definicji pozostaje sensem jedynym, a więc całym znaczeniem dla odbiorcy. Dopiero diagram jest środkiem usuwania synonimiczności.

...a metadyskurs szaradziarski

„Jako zasadę trzeba przyjąć, że krzyżówka przeznaczona dla przeciętnych szaradzystów nie powinna zawierać wyrazów bardzo wyszukanych, np.: tłuszcz z owada *Coccus axin*, mający zastosowanie w medycynie, pas kobiecy u plemienia Beczuanów (Afryka) itp. Czasem jakiś tam »rodzynek« dobrze wetknąć, zwłaszcza jeśli wylania się sam, tworzony przez litery innych wyrazów. **Wyrazy trzeba dobierać na tyle znane, by mógł je odgadnąć przeciętnie wykształcony człowiek, a zarazem na tyle trudne, by rozwiązującym odgadywanie sprawiało radość i zadowolenie**”¹⁶.

Ta najwcześniejsza ze znanych mi wypowiedzi na temat strategii budowania porozumienia w dialogu szaradziarskim, która powstała 36 lat po ukazaniu się drukiem pierwszego polskiego zadania krzyżówkowego, to reakcja na szerzącą się od końca lat 20. XX wieku tendencję do „okraszania” łamigłówek trudnymi, jednoznacznymi definicjami dla nie mniej trudnych słów, a jedno-

¹⁶ H. Dąbrowski: *Szarady, krzyżówki, quizy*. Warszawa 1961, s. 21.

cześnie streszczenie jednej z najważniejszych reguł rządzących budową poprawnego tekstu krzyżówki. Jej autor, wskazując na korelację między informatywnością określeń słownych i diagramu, podaje sposób na rozwiązanie problemu, z którym niejednokrotnie stykają się szaradziści, a który zdaje się tu przybierać postać paradoksu analizy: jak stworzyć *quasi*-definicję krzyżówkową, aby nie przestając być zagadką, ostatecznie pozwalala ona odbiorcy doprowadzić do powstania krzyżówki-tekstu. Tym, co w dużej mierze pomaga pokonać ową – by użyć sformułowania Falkenberga¹⁷ – aporię, jest diagram i związana z nim metajęzykowa definicja hasła. Wydaje się, że im mniej oczywista jest podpowiedź zwerbalizowana, mniej słów winien dopuszczać diagram i odwrotnie – dla definienów jednoznacznych sam układ rysunku krzyżówki mógłby akceptować większą liczbę wyrazów o identycznym zaktualizowanym znaczeniu.

Podobne wnioski wypływają z analizy dużo późniejszego tekstu zamieszczonego na stronie internetowej wydawnictwa Rozrywka. Recepta na zbudowanie zadania mającego szansę stać się tekstem szaradziarskim jest następująca: „Najlepiej wybierać wyrazy ogólnie znane i rozumiane, które można przystępnie i ciekawie określić; a przy tym nieoklepane, rzadziej spotykane w krzyżówkach. Należy stanowczo unikać wyrazów bardzo trudnych, nieznanych, specjalistycznych, wymagających zawilego opisu. [...] Powinno się też unikać, zwłaszcza w zwykłych krzyżówkach czy jolkach, używania wyrazów z dużą ilością samogłosek A na skrzyżowaniach”¹⁸.

Okazuje się, że słowne objaśnienia haseł wcale nie muszą być łatwe (choć same hasła do takich winny należeć)¹⁹, ale ich trudność

¹⁷ G. Falkenberg: *Definicja i eksplikacja: dwa rodzaje analizy językoznawczej*. W: *O definicjach i definiowaniu*. Red. J. Bartmiński, R. Tokarski. Lublin 1993, s. 63–71.

¹⁸ Dostępne w Internecie: http://rozrywka.waw.pl/index.php/dla_autorow_zadan/jak_ukladac_zadania_dla_rozrywki [data dostępu: 22.03.2008].

¹⁹ Por. wypowiedź szaradzysty z forum Gazeta.pl: „Mnie szlag trafia [sic!] już na widok »wyspy na Pacyfiku« nawet przed sprawdzeniem liczby liter. **Równie dobrze mogłoby być »wyraz ze słownika«**. Natomiast krzyżówka opierająca się wyłącznie na doprecyzowanych definicjach jest najczesciej zbyt łatwa” [podkr.

powinien rekompensować w miarę jednoznaczny diagram, tak by podpowiedzią do hasła były litery innych haseł. Dla szaradzysty bowiem definicja hasła to jednocześnie jego definicja metajęzykowa (odwołująca się do postaci graficznej słowa, do jego budowy) i relaznaczeniowa.

To, że dla członków wspólnoty dyskursu krzyżówkowego nie mniej ważna od znaczenia słowa jest jego forma, wynika m.in. z tekstów z początku lat 60. ubiegłego stulecia. To właśnie na nią przede wszystkim zwracano uwagę w początkowych opracowaniach-instrukcjach na temat krzyżówek. Już Nowak²⁰ był w stanie przedstawić zbiór wypracowanych reguł budowania tekstu krzyżówki, w którym podkreślał, że w tym typie łamigłówek należy jako hasła wprowadzać tylko wyrazy w mianowniku lub bezokoliczniku, choć praktyka lat 20., 30., 40.²¹ świadczyła o zupełnie innych tendencjach. Nowak zalecał też unikać stosowania w tym typie dyskursu haseł dwu-, trzyliterowych. Z ostatnią uwagą jednak absolutnie nie zgadza się autor wypowiedzi na forum Gazeta.pl z 2002 roku Jerzy Buczek. Broniąc wyrazów trzyliterowych, podaje przykład rzeczownika „dąb”, który choć „ma może i mało liter, ale nieporównanie więcej treści niż błonica”, bo „od błonicy nawet ul jest lepszy”²².

Współcześni szaradziści układający zadania znają wypracowane standardy dyskursu szaradziarskiego, ale niejednokrotnie świadomie je naginają, łamią. Dotyczy to przede wszystkim budowania definicji. Zwykle nie są one tworzone w stylu encyklopedycznym i nie roszczą sobie już w takim stopniu prawa do pełnienia funkcji pedagogiczno-edukacyjnej, jak to najczęściej miało miejsce u progu kształtowania się tej formy rozrywki umysłowej, co podkreślali redaktorzy pierwszej polskiej krzyżówki, zaznaczający, że cenne jest w wypadku łamigłówek to, iż „odgadujący

- K.M.; pisownia oryginalna]. W: kicior99 18.03.03, arch., <http://forum.gazeta.pl/forum/> [data dostępu: 23.03.2008].

²⁰ Z. Nowak: *Rozrywki umysłowe*. Warszawa 1961, s. 57.

²¹ Po przykłady tekstów z pierwszego okresu rozwoju tej formy w: K. Oleszyk: *Krzyżówka*. Konstancin 2005.

²² Zob. reptar 27.11.02, arch., <http://forum.gazeta.pl/forum/> [data dostępu: 15.04.2008].

przypomni sobie nie jeden wyraz lub zwrot zapomniany, pozna wiele nowych łamigłówek najrozmaitszych gałęzi wiedzy”. Autorzy krzyżówek z końca XX i początku XXI wieku bardziej skłaniają się ku grze językowej w objaśnianiu haseł, w definiensie werbalnym także odwołują się do postaci graficznej słowa. Granicą ich działania są jednak oczekiwania rozwiązujących obecnie inne niż w pierwszych dziesięcioleciach ubiegłego wieku, z którymi dążą do porozumienia prowadzącego do utworzenia krzyżówki tekstu: „Tam gdzie się spotykają takie oczekiwania z zamiarem twórcy, który chce tworzyć niebanalne określenia słów, tam ma szansę powstać krzyżówka, która jest marka sama w sobie. Zauważcie, nadawca-twórca »pogiętych« i zaskakujących definicji spotyka się z oczekującym tych definicji odbiorcą. I jeśli ich wzajemny poziom rozumienia nie »rozjedzie się«, to stopniowo powstaje zadanie legendy”²³.

Na zakończenie

Zaprezentowane rozważania nie wyczerpują rozległej tematyki dyskursu krzyżówkowego. Wiele kwestii w tak krótkim tekście nie mogło zostać uwzględnionych. Celem artykułu, mającego w założeniu stanowić wstęp do dalszych językoznawczych badań diachronicznych i synchronicznych nad omawianym problemem, było jednak rzucenie światła na zagadnienie tekstowości krzyżówki oraz zmieniające się na przestrzeni ostatnich 90 lat reguły i wybrane strategie budowania porozumienia w dialogu krzyżówkowym.

²³ tororo 28.06.04, arch., *O objaśnieniach*, <http://forum.gazeta.pl/forum/>, Internet, online [data dostępu: 24.03.2008].

Literatura

- Bartmiński J.: *Kolekcja w strukturze semantycznej tekstu ustnego*. W: *Tekst w kontekście. Zbiór studiów*. Red. T. Dobrzyńska. Wrocław 1990, s. 155–174.
- Bogusławski A.: *Słowo o zdaniu i tekście*. W: *Tekst i zdanie. Zbiór studiów*. Red. T. Dobrzyńska, E. Janus. Wrocław 1983, s. 7–31.
- Dąbrowski H.: *Szarady, krzyżówki, quizy*. Warszawa 1961.
- Dyskurs jako struktura i proces*. Red. T. van Dijk, przeł. G. Grochowski. Warszawa 2001.
- Falkenberg G.: *Definicja i eksplikacja: dwa rodzaje analizy językoznawczej*. W: *O definicjach i definiowaniu*. Red. J. Bartmiński, R. Tokarski. Lublin 1993, s. 63–71.
- Mamet P.: *Język w służbie menedżerów – deklaracja misji przedsiębiorstwa*. Katowice 2005.
- Miczka E.: *Kognitywne struktury sytuacyjne i informacyjne w interpretacji dyskursu*. Katowice 2005.
- Nowak Z.: *Rozrywki umysłowe*. Warszawa 1961.
- Oleszczyk K.: *Krzyżówka*. Konstancin 2005.
- Skudrzyk A.: *Czy zmierzach kultury pisma? O synestezji i analfabetyzmie funkcjonalnym*. Katowice 2005.
- Warchala J.: *Dialog potoczny a tekst*. Katowice 1991.
- Warchala J.: *Kategoria potoczności w języku*. Katowice 2003.
- <http://forum.gazeta.pl/forum>.
- <http://www.rozrywka.waw.pl>.

Katarzyna Mazur

From the studies on a charade discourse

Abstract

The article constitutes an attempt to interpret a crossword as a text existing within the area of a charade discourse shaped over the centuries. In the first part devoted to terminological arrangements the author concentrates on distinguishing the contents of the notion of a *discourse* and *text*, as well as a *dialogue text* to proceed

to their description in the category of the crossword further on. The subsequent theoretical considerations on the possibilities of using an interactive conception of sign and meaning in studies on the crossword precede the analysis of selected 20th century statements of the charade metadiscourse concerning the mechanisms of building an understanding between co-authors of crossword texts.

Катажина Мазур

Из исследований шарадного дискурса

Резюме

Статья представляет собой попытку интерпретировать кроссворд как текст, существующий в области формирующегося на протяжении веков шарадного дискурса. В первой части исследования, посвященной терминологическим проблемам, автор сосредоточивает свое внимание на определении содержания понятий *дискурс* и *текст*, а также *диалоговый текст* с той целью, чтобы в дальнейшем перейти к описанию в этих категориях кроссворда. Последующие за этим теоретические рассуждения на тему возможностей применения в исследованиях кроссвордов интерактивной концепции знака и значения предваряют анализ избранных высказываний шарадного метадискурса XX века, относящихся к механизмам достижения согласия между соавторами кроссвордных текстов.